

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Testimonio Scripturæ, & ratione prædicta sententia confirmatur. cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

Gregor.

carent, non est cur negent, in iustitia & sanctitate creatos esse. Clarissime tamen Gregor. lib. 32. Moral. cap. 18. alias 35. circa finem explicans illud Ezechiei. 28. In medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti, hanc opinionem expressit suis verbis: Quia inter Angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloria conditoris extitit: loquitur autem de Lucifero, quem prædictis verbis plane testatur conditum fuisse charitate gloriosum. Imo vero sequentibus verbis pronuntiat, ipsum recte fuisse appellatum extentum: quia cooperatione claritatis suæ ceterorum claritatem obscuravit: & de eodem Lucifero eod. capite, alias 24. inquit: Quid namque boni non habuit, si signaculum similitudinis Dei fuit? plurimum autem ei defuisset, si in gratia Dei creatus non esset. Prosper etiam idem docuisse videtur lib. 1. de vita contemplativa. cap. 3. ubi ait, omnes Angelos fuisse creatos sine peccato, & ad serviendum Deo feliciter institutos: quod non nisi per iustitiam & gratiam fieri potuit. Accedit Isidor. lib. 1. sententiarum, seu de summo bono, cap. 12. sententia 7. ubi de diabolo inquit: Fuit quidem in veritate conditus, sed non stando confestim a veritate est lapsus, apud Patres autem veritas dicitur iustitia & sanctitas apud Deum. Denique Anselmus in lib. de casu diaboli, cap. 4. cap. 17. & 27. aperte supponit, & malos Angelos, & bonos creatos fuisse in iustitia, quam non à se, sed à Deo habuerunt, malos autem initio suo illam amisisse.

Prosper.

Isidorus.

Anselm.

8. August.

Verum August. qui præcipue pro hac sententia allegari solet, varia de hac re docuit. In lib. enim 11. de Genesi ad litteram citatus superiori disputatione cap. 3. aut existimat malos Angelos in primo instanti sui esse, peccasse: aut illud sub dubio reliquit: de bonis autem Angelis sentire videtur, eos in gratia & beatitudine huius vitæ creatos, hoc est, in gratia & iustitia apud Deum. Idem omnino sentire videtur 11. de Civitate Dei, cap. 13. sed cap. 15. eiusdem libri docet, Angelos malos in veritate creatos fuisse: 12. de Civitate Dei, cap. 6. post medium, postquam de omnibus angelis dixit, in Dei amplexu creatos esse, & Deum illorum condidisse naturam, & simul largitum fuisse gratiam subiungit: Vnde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse, credendum est: isti autem, qui cum boni creati essent, tamen mali sunt mala propria voluntate, quam bona natura non fecit. &c. Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam quam illi, qui in eadem persisterunt, aut si virique boni equaliter creati sunt, istum mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuui ad eam beatitudinis plenitudinem, vnde se nunquam casuros certissimi siverunt, pervenerunt: quo loco non dubitat asserere, omnes Angelos tam bonos, quam malos in gratia fuisse creatos: perperam autem Basilis interpretatur hoc testimonium Augustini, non de gratia gratum faciente, sed de aliqua gratia gratis dante, nempe de aliquo habitu, aut specie supernaturali ad intelligendum, cum discreti verbis loquatur August. de gratia charitatis & amoris diuini, quæ non est nisi in sanctis & iustis apud Deum. Eodem modo intelligendus est idem August. lib. de correptione & gratia, cap. 10. cum asserit, omnes Angelos, & demones fuisse conditos in beatitudine huius vitæ, quæ, ut diximus superiori disputat, consistit in sanctitate & iustitia operum apud Deum.

9. Obijciuntur

Obijcere verè possent quis Augustinum, qui libro de correptione & gratia, cap. 10. inquit in

hæc verba, Sic vero ordinasse (scilicet Deum) angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius essent, quod postea arbitrium, deinde quid postea sua gratia beneficium: Ergo prius fuerunt Angeli, & prius creati, quam à Deo gratiam consequerentur. Respondet, eo loco non disputare Augustinum de prima creatione, & de gratia iustificante, vtrum in ea Angeli fuerint creati, an in pura natura, sed de Angelorum, & hominum vita, hoc est de perseverantia in huius gratiæ. De hac autem optime dicit, ita fuisse à Deo dispositam angelorum, & hominum vitam, ut prius Deus experiretur in ipsis, quid eorum posset purum arbitrium sine auxilio gratiæ congruæ, quia virique peccarunt: dei de quod posset liberum arbitrium adiutum gratiæ amicitia loquitur autem non de omnibus Angelis, sed de illis tantum, qui peccaverunt. Neque vero docuit Augustinus in malis angelis Deum prius experiretum fuisse, quid eorum posset purum arbitrium, nec peccando, & deinde gratiæ suæ beneficium eorum penitentiam reuocari: non enim credidit, angelos apostatas ad penitentiam fuisse conuersos. Propterea adiecit, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæ quæ iudicium, ea sane de causa, quod in homine expertus est Deus, deinde suæ gratiæ beneficium, ipsum ad penitentiam reuocans: in angelis vero apostatis, quid posset suæ iustitiæ punitionis iudicium, ipsos perpetuo condemnans.

CAPVT III.

Testimonio Scripturæ, & ratione prædicta sententia confirmatur.

Nonnulla congerere solent Scholastici recentiores Scripturæ testimonia, ut præcedentem confirmarent sententiam, quæ sigillatim relata, quæ expendere inutile non erit, ut tandem clarius nobis constet, an prædicta opinio fuit aliquod habeat fundamentum. Deinde vero ratione eam suademus. Primum testimonium solet esse Ezechiel 28. ubi diabolus dicitur fuisse plenus sapientiæ & decore, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasse: quod sane hanc sententiam aptissime comprobaret, si iuxta sensum litteralem de diabolo intelligeretur. An vero hoc sensus debeat intelligi, videbimus infra disput. 31. c. 4.

Secundò afferunt nonnulli testimonium illud Ioan. 8. Ille (scilicet diabolus) in veritate non stetit, hoc est, in gratia & sanctitate apud Deum, quæ à patribus vocari solet veritas, non perseverantia: stare enim significat permanere: quod vero permanet in aliquo statu, in eo prius fuisse intelligitur: perinde igitur est, Angelum non stetit in veritate, atque in sanctitate, in qua conditus est, non perseverasse aut permaruisse: nomine autem veritatis eo loco intelligunt rectitudinem vitæ Chrysost. homil. 53. in Ioan. & Euthym. in illa verba, ut diabolus dicatur non stetit in veritate, quia non perseveravit, aut non quieuit in vitæ rectitudine. Quo sensu ex prædicto testimonio non bene desumi potest argumentum. Verum, quia ceteri patres varîe intelligunt verba citata, itaque quidem sententia parum ex illis probari potest. Cypr. prius lib. de Oratione Dominica in principio, explicat hoc modo, In fidelitate non stetit, Augustinus vero apud lib. contra Adimantum c. 4. veritatem vltimam pro-

lege angelis data, vt sensus sit, in lege sibi data non stetit: quod sane contingere potuisset, etiam si non in gratia Dei, sed in pura natura angelus creatus legem obseruandam accepisset, & eam non obseruasset. Demum non pauciores, nec minus graues patres nomine veritatis intelligunt veracitatem, quam vocant Scholastici veritatem in dicendo. Ita explicat Irenaeus lib. 5. contra haereses cap. 22. Chrysost. tom. 1. homil. de lapsu primi hominis parum a principio. Epiphanius haeresi 38. eosque sequitur Theophyl. in illum locum Ioan. Quotum sane interpretatio, quod contextus Euangelistae maxime congruat, mihi summopere probatur: nam Christus eo loco suggillare voluit Iudas, quod mendaces essent & homicidae: ideoque dixit illis, Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quae vero essent haec desideria, & in quo vellent patrem suum diabolum imitari, subinde explicauit his verbis: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, & non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater eius. (scilicet mendacij) Appellauit igitur Christus diabolum mendacem, in eo patrem mendacij, quia primum mendacium, quod scimus in mundo dictum fuisse, a diabolo inuentum & dictum est, cum dixit parentibus nostris in paradiso. Nequaquam morte moriemini; sit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum & malum. Ecce primum, atque inigne mendacium. Recte igitur intulit Ioannes, cum diabolus mentitur, non usurpare peccatum ab alijs inuentum, sed ex proprijs loqui; hoc est, mendacium, quod ipse primus confinxit & introduxit in mundum, assumere. Cum igitur Iudaei plane mentirentur, vt constat ex eo capite, cum simularent animum non occidendi Christum, fecerunt autem mortem illi maiorem: recte dixit, vos ex patre diabolo estis: tum quod in mendacio ipsum imitarentur, qui fuit auctor mendacij: tum precipue in animo occidendi ipsum Christum, quia diabolus ab initio mundi homicida fuit, sollicitus necem hominum querens, suadensque; Caino primum homicidij Abelis fratris sui, vt inferius explicabitur disp. 236. cap. 1. recte igitur Patres allegati per veritatem apud Ioannem intelligunt veracitatem.

Porto autem verbum, stetit, non denotat semper in Scriptura perseuerantiam. Nam illud Psal. 1. In via peccatorum non stetit, nonnulli per *παλινοδον*, aut *ἀνταρροπία* accipiunt pro eodem, quod in eodem versu dicitur, Non abiit in consilio impiorum, ac si diceretur, non fuit in consilio impiorum, nec in vna via peccatorum. Clarior multo, statet usurpatur pro, esse, sicut apud Paulum 2. ad Corinth. 3. In ore duorum, vel trium stabit omne verbum, hoc est, erit. Capitur etiam in Scriptura, stare, pro eo, quod est, consistere & firmum esse, quod idem est, atque non cadere, vt ad Rom. 14. Domino suo stat aut cadit. Dicitur igitur diabolus in veritate non stetisse, non quia prius in ea fuerit, & deinde non permanferit, nec perseuerauerit: sed quia per mendacium cecidit, etiam si in eo loco capiatur pro veracitate: verbum, stetit, non potest denotare perseuerantiam in antiquo statu & opere: nam daemones antequam verba illa diceret patribus nostris, nec mendacium, nec verum aliquod dixerat, in quo deberet perseuerare:

tunc igitur cum primum mentitus est parentibus nostris, dicitur in veritate non stetisse, hoc est, mendacio cecidisse.

Quare superest solum testimoniū Iudae, quod, meo iudicio, non leuiter confirmat praedictam sententiam: dicit enim in sua Epistola, Angelus verique, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vincula aeterni sub caligine referantur: constat enim Angelos apostatas non amisisse principatum, qui suapte natura in alios ipsis conueniebat: nam in angelis integra manserunt naturalia, ac proinde naturalis dignitas, qua vnus alijs antecellebat, quae erat principatus naturalis ipsius, integra mansit: per domicilium igitur & principatum intellexit Iudas dignitatem gratiae, qua vnus alijs excellentior erat. Scio quod iam recentiores hunc locum explicare de principibus terrae promissionis, quos dicunt fuisse reueruatos in aeternum iudicium, quia non seruauerunt dignitatem suam regiam, quam habebant: verum communis explicatio, quam sequuti sumus, praefenda est.

Ratione demum haec sententia suaderi potest: quia multo probabilius est, primum hominem fuisse in gratia conditum, quam in pura natura sine gratia & iustitia: ergo idem de Angelis dicendum est. De homine vero illud probant recentiores Theologi; imo vero de fide esse putant, ex Concilio Trident. sess. 5. in decreto de peccato Originali. Canon. 1. Vbi dicitur Adamus per peccatum iustitiam & sanctitatem amisisse, in qua a Deo constitutus erat, quasi idem sit constitutum esse in iustitia, atque in ea conditum esse. Verum ex hoc loco non facis id probari potest: nam constitutum esse, non significat conditum, sed ordinatum esse. Quare in Concilio solum, vt certum definitur, Adamum antequam peccaret, iustitiam & sanctitatem habuisse. Ceterum primos parentes in sanctitate conditos etiam fuisse, ex patribus Graecis censent Dionys. cap. 3. de Eccles. Hierarch. Dionys. parte 2. Irenaeus lib. 3. contra haereses cap. 37. Explicans Irenaeus. quid sit, fuisse productum hominem ad imaginem Dei, & clarius lib. 5. cap. 20. Chrysost. homil. 8. & 9. in Genes. Cyrillus lib. 1. in Ioan. cap. 9. & lib. 2. cap. 3. & lib. 11. cap. 25. & lib. 12. cap. 56. & lib. 6. Dialogorum cum Herman. & libro de adoratione in spiritu. Et Latinis vero Cyprian. serm. 3. de patientia, & Ambros. lib. 6. Cyprian. Hexameron cap. 7. Explicans imaginem, secundum Ambros. quam factus est homo, August. lib. 14. de Civitate, August. cap. 11. & 17. & lib. 13. cap. 19. de Spiritu & littera cap. 27. & Prosper responsione 8. ad capitula Gallorum, quae cum 214. sacerdotibus simul fecit. Scriptura quoque id non obscure testatur, Ecclesiast. 7. Deus fecit hominem rectum, rectitudo enim in Scriptura est sanctitas & iustitia apud Deum: nam quamuis facere rectum coram Deo, dicatur etiam in Scriptura de aliquibus peccatoribus, qui fecerint aliqua bona opera virgatum: illa enim dicuntur recta coram domino, quae sunt iuxta illius voluntatem: tamen rectum esse coram domino, idem est, quod iustum & sanctum coram eo esse; rectum enim esse, complectitur non vnum aut aliud opus, sed omne opus: factores autem legis iusti sunt apud Deum, ad Rom. 2. Cum igitur primus parens in sanctitate & iustitia conditus sit apud Deum, efficitur etiam angelum in gratia Dei & iustitia creatum fuisse: siquidem Dei perfecta sunt opera. Hoc autem eodem modo asseritur de angelis,

Irenaeus.
Chrysost.
Epiphanius.
Theophyl.

11.

12.

angelis, qui peccaturi erant, sicut de his, qui erant perseveraturi: de utrisque enim ratio probat. Quod vero afferbatur pro priori sententia in prima ratione posita in 1. cap. nihil valet: nam quamvis homo suapte natura sentiat carnis rebellionem contra spiritum, quam angelus non sentit: inde non sequitur, hominem potius, quam angelum in iustitia, & sanctitate fuisse creatum; Nam sanctitas animæ non tollebat in primo parente hanc carnis rebellionem, ut 1.2. disputat. 12. cap. 7. ostendimus; sed peculiaris Dei protectio & cura. Hac igitur ratione, ut magis succurreretur homini tanquam magis indigenti, non fuit necesse creati in sanctitate & iustitia, sed in quadam naturæ integritate, quæ ex illa Dei peculiaris protectione proveniret, non ex statu sanctitatis, quæ sine iustitia & sanctitate apud Deum esse posset.

CAPVT IV.

Connelluntur fundamenta prioris sententia.

15.
*Responsio
aliquorum
ad testimo-
nium Ioan-
nis Papæ re-
sponsum.*

Reliquum est, ut fundamenta prioris sententia i. e. allata euertamus. Et primum quidem testimonia, quæ pro illa afferuntur, vero sensu explicemus: deinde rationes diluamus. Ex testimonijs autem primum erat Ioannis Papæ, cuius verba nonnulli Scholastici cum glossa in eo cap. ita exponunt, ut Ioannes loquatur de charitate consummata patriæ, quam dæmon non habuit: non autem de charitate viæ. Huic tamen responso duo obstant; alterum est, quod Ioannes non dixerit, quam, nempe charitatem, dæmon non habuit; sed quia nequiuisset habere: hoc autem sicut videtur falsum de charitate viæ; sic etiam de charitate patriæ: nam sicut reuera habuit charitatem viæ potuit etiam habere charitatem patriæ, ad quam cōtenderat. Alterū est, quia de eadem charitate, quam dæmones hominibus auferre, & impedire moliantur, dixit: *Quam nequiuisset habere*, hæc autem est charitas absolute & in vniuersum, siue illa sit viæ, siue patriæ. Quod si illam literam sequamur, quam citauimus in prædicto testimonio, de quavis charitate difficile est prædictum testimonium intelligere; nam dæmon ita non habuit aut non retinuit charitatem viæ, aut non est consequutus charitatem patriæ, ut tamen illam potuerit habere, retinere & adipisci; atqui Ioannes prædictis verbis dixit, *quam*, scilicet charitatem, *nequiuisset habere*; ergo difficile adhuc est, de quavis charitate verba illa intelligere. Et quamvis diceremus, dæmonē non habuisse charitatem in via prima sui conditione, quia nullam ad illam habuit præuiam vocationem & gratiam; non possemus hoc modo verba Ioannis interpretari; nam, cum de dæmone inquit, quā nequiuisset habere, vitio ipsius dæmonis tribuit, quod gratiam non habuerit, ex qua etiam parte difficile redditur prædictum testimonium; quia si vitio suo non habuit charitatem, consequitur, potuisse illam habere; alioquin nec vitio illius tribui posset, quod eam non habuisset.

16.
*Emendata
lectio illius
decretalis
Ioan. Papæ.*

Quare existimo, clariorem sensum illius decretalis esse, si non ponatur verbum, *nequiuisset*, præteriti temporis, sed verbum, *nequit*, quod est præsentis, ut in aliquibus codicibus habetur; & ita verissimū est de charitate in genere, dæmonem non posse nunc habere charitatem, quia omni gratiæ auxilio destitutus est, ut disp. 239. videbimus. Aut si verbum, *nequiuisset*, ponatur in præterito, impo-

ARTIC. III.

tentiam hanc dæmonis intelligere debemus consequentem, quæ non tollit arbitrium, ut late ostendimus disp. 98. & 80. cum enim dæmon non habuerit congruā vocationem, ut in charitate permaneret; impotentia consequenti non potuit charitatem habere; tunc autem verbum, *habere*, non debet significare vtumque consequi, sed retinere, quod semel habitum est.

Secundū testimonium fuit Angelicorum mentem iam satis explicimus c. 1. & ostendimus illis quibus in locis circa hanc difficultatem dubium mansisse. Tertium testimonium, quod est Gregorij, explicare debet de gratia & charitate consummata: nam cum hic Doctor eodem c. plane dicat, angelos omnes in charitate fuisse creatos; cum postea dicit, dæmones habuisse foramina præparata, ut cum alijs charitate conducerentur; intelligi debet de consummata, & ideo dicit, dæmonē fuisse quidem capacem charitatis, quam significat aurum, & hoc est, habuisse foramina præparata, sed noluisse hoc aurum charitatis repleri, ut per se cum alijs angelis conduceretur: repleri autem charitatis aurum est in charitate confirmari, ut iam deinceps separari ab alijs non possit: quod solum conceditur beatis. De sensu autem illius loci Ezech. 28. *Tu signaculum similitudinis Dei*, quod huiusdem explicat Gregor, dicimus disp. 236. c. 4.

Quartum testimonium est Iob 4. cap. iuxta lectionem Hebraicam, ex quo leue quidem argumentum desumi potest; nam nostri vulgata, cui tanquam regulæ standum est, ita habet: *Et in angelis suis reperit prauitatem*, ex quibus verbis probari non potest, Angelos malos non fuisse in gratia creatos. Ceterum, etiam iuxta textum Hebraicum legamus; *Et in Angelis suis non reperit laudem*; nihil inde probari poterit: nam in Hebræo pro laudem, est, *Tabalah*, quod aliqui conuertunt, lumen, splendorem, alij vero habilitatem. Quod si verbum pro verbo ex Hebræo relas testimonium illud sic legendum est, *Seruis suis non credit, pro eo, quod in vulgata legitur, Eius qui seruiunt ei, non sunt stabiles*. Sequitur deinde in eodem textu Hebræo; *Et in Angelis suis ponit laudes, deus, stabilitatem*, pro eo quod est in vulgata, & in *angelis suis reperit prauitatem*. Neque enim legitur conuersione, ut citatur, nempe, *non ponit*, sed affirmatiue, *ponit*. Sensus autem est quod priorem illam partem, *seruis suis non credit*, hoc est, hominibus; aut, sicut vertit Chaldaicus, *prophetis non credit arcana & consilia sua*; quia fideles eos non reputat, quibus omnia sua arcana & secreta consilia digne committat; quem sensum habere possunt verba vulgata, *Eius qui seruiunt ei, non sunt stabiles*, hoc est, non sunt fideles, quibus committat Deus omnia secreta consilia sua. Aut certe pars illa, *qui seruiunt ei*, potest referri etiam ad Angelos; ut ita sit repetitio, quando dicitur, *Et in angelis suis*, etc. aut si prior pars ad homines, & posterior ad angelos referatur, idem sensus est. Cum autem dicitur in textu Hebræo, *Et in angelis suis ponit stabilitatem*, idem significat, quod de hominibus dixerat, nempe Deum non credere angelis omnia consilia & secreta sua, quia scit eos infirmos esse: ac si diceret, ut interpretatur Eugubinus in illud cap. de in angelis suis ponit, hoc est, deprehendit stabilitatem, seu prauitatem, quod non debet intelligi, *Reperit prauitatem*, quod non debet intelligi de prauitate peccati, sed de imbecillitate naturæ, ob quam

19.
*Satis pro-
prie a rati-
one.*

20.
Secundum.